

Архивът на БНТ по казуса „Всяка неделя”

доц. д-р Райна Николова

On September 9, 2012 the emblematic for the Bulgarian National Television (BNT) broadcast "Every Sunday" has been broadcasted on the air of Nova TV. This is a pre-broadcast which aimed to remind the older viewers and those of the younger generation - to be acquainted with the format of a magazine audiovisual work which has been broadcasted on BNT. Over all these years, as a part of the broadcast, there was a current publicity section where some of the most popular people in the country took a part as interlocutors. On this occasion, an archival footage with actors on the show which have been used indicate a property of BNT. The article raises the question of whether the copyright and related rights are covered to the archival materials?

Key words: Archive, Bulgarian National Television, Copyrights, "Every Sunday", Neighbor Rights, Nova Television, Producer

ВЪВЕДЕНИЕ

На 9 септември 2012 г. в ефира на Нова телевизия се появи емблематичното за Телевизията – майка предаване „Всяка неделя”. Това предпремиерно излъчване имаше за цел да припомни на по-възрастните зрители, а тези от по-младото поколение – да запознае с магазинния формат на аудиовизуалното произведение, появило се на екрана на БНТ, както и за едни от най-известните личности, участвали като събеседници в актуално-публицистичната рубрика през годините. По този повод бяха използвани архивни кадри с участници в предаването – Михаил Горбачов (5 май 2002 г.); Тодор Живков (28 септември 1998 г.³⁸⁶); Ноам Чомски (20 юни 2004 г.); Н. В. Цар Симеон II (11 февруари 1990 г.); Лили Иванова (11 януари 2004 г.); Йордан Радичков (5 май 2002 г.) и др.

1. Предаването и неговата история

Стартът на „Всяка неделя“ е на 7 януари 1979 година, а най-популярната рубрика на предаването „Събеседник по желание“ се излъчва за първи път седмица по-късно. В своята четвъртвековна история „Всяка неделя“ е спирана от ефир четири пъти. За последен път това става на 28 април 2005 г. Първият водещ на предаването е Янчо Таков. През годините в стола на водещия сядат не малко известни журналисти, но като незаменим водещ на това емблематично за българската журналистика предаване се налага Кеворк Кеворкян³⁸⁷.

Предаването е свалено от ефир на 26 юни 1989 г. и възстановено в програмата на държавната телевизия на 19 ноември 1989 г. До края на 1990 г. събеседници са 484 души. През 1990 г. Кеворкян се скрива от екран, заменен от Петко Бочаров.

От 1993 г. до 1999 г. то е външна продукция. В периода 1994 – 1996 г. Бочаров е сменен от Веселин Дремджиев. През 1996 г. водещи са Мартин Захариев и Игор Марковски, а след тях – Стойчо Керев и Антон Стефанов. През 1997 г. се ражда рубриката „Гореща линия“. След конфликти с тогавашното тв ръководство „Всяка неделя“ е спряна на 24 януари 1999 г.³⁸⁸ Медийният закон не позволява актуално-публицистични предавания с политическа и икономическа тематика да се създават от независими продуценти или в копродукция (чл. 47, ал. 2).

Кеворк Кеворкян завежда дело срещу БНТ, което продължава с променлив успех. Повод за спора е подписаният през 1993 г. договор между бившия телевизионен водещ и тогавашния генерален директор на БНТ Хачо Бояджиев. Според една от неговите клаузи „двете страни си разпределят поравно регламентираното рекламно време в програмата“. Според исквата молба на Кеворкян БНТ е задължена още да

³⁸⁶ Тодор Живков умира на 5 август 1998 г.

³⁸⁷ <http://50.bnt.bg/article-132>.

³⁸⁸ Бахарова, П. Третата всяка неделя. Сп. «Тема», бр.18 (186), 9 – 19 май 2005 г.

му осигури рекламно време, за да може той да го препродава. Малко след сключването на договора е подписан анекс към него, според който рекламното време се продава единствено от БНТ³⁸⁹. През 1999 г. Софийски градски съд постановява, че държавната телевизия дължи на продуцента на „Всяка неделя“ 2 134 374 долара (които инфлацията междуременно е стопила до близо 130 хил. марки) за реклами, които не са били излъчени в предаването на Кеворкян. Първоинстанционният съд приема твърденията на ищеца, че БНТ е била длъжна да му предостави половината от 1836 минути рекламno време. Първоинстанционният съд приема твърденията на ищеца, че БНТ е била длъжна да му предостави половината от 1836 минути рекламno време.

Софийският апелативен съд (САС) отменя през февруари 2000 г. решението на предишната инстанция от септември 1999 г., което задължава БНТ да плати на журналиста около 126 хил. нови лева. САС твърди обратното. Продуцентът обжалва решението на втората инстанция пред Върховния касационен съд и печели окончателно делото, като осъжда БНТ да заплати значителна сума. Водещият не представя изпълнителния лист пред генералния директор Лиляна Попова, а изчаква нейното уволнение на 6. 12. 2001 г. На 12 февруари 2002 г. временното ръководство на БНТ начело с Кирил Гоцев сключва спогодба, а на 19 февруари 2002 г. се подписва договор³⁹⁰, благодарение на който предаването се появява на 5 май 2002 г. в програмната схема на БНТ. Кеворкян се връща на екран със съводител Игор Марковски. След поредното напускане на Марковски мястото му е заето от Мартин Карбовски.

2. Последното завръщане

Съвсем скоро Съветът за електронни медии започва да следи особено стриктно обществената телевизия относно прилагането на принципите на телевизионната дейност и спазването на изискванията на програмния лиценз във връзка с излъчването на «Всяка неделя».

На 9.06.2002 г. в рубриката «Сцени от народния живот» на предаването «Всяка неделя» по националната програма «Канал 1» на Българската национална телевизия в интервала от 18.50 часа до 19.10 часа са обсъждани въпроси, отразяващи в негативна светлина сделката по приватизацията на «Каолин» АД, гр. Сеново, област Русе, нейното изпълнение и спазването на трудовото законодателство от ръководството на търговското дружество. На 12.06.2002 г. в БНТ постъпва искане от изпълнителния директор на дружеството за упражняване на правото на отговор. БНТ не осигурява включване на отговора в следващото издание на «Всяка неделя» на 16.06.2002 г. или в равностойно време до 24 часа след получаването на писмото от засегнатата страна с искане за отговор. Издаденото наказателно постановление е обжалвано от БНТ, но потвърдено от съдилищата³⁹¹.

С Решение № 15-00-103 от 17.06.2002 г. на СЕМ е констатирано нарушение на разпоредбата на чл. 47, ал. 2 от ЗРТ от страна на БНТ и е «обърнато внимание» на генералния директор на БНТ за извършеното нарушение. БНТ обжалва решението с аргумент за липса на компетентност на административния орган да издаде обжалвания акт, поради противоречие с материалноправни разпоредби и несъответствие с целта на закона. ВАС приема, че атакуваното решение на СЕМ, не съставлява индивидуален административен акт³⁹².

³⁸⁹ Лазаров, А. БНТ печели срещу Кеворкян. В. „Капитал“, 18.02.2000 г.

³⁹⁰ Попова, В. Кеворкян към БНТ: Възщност искам си парите. В. „Капитал“, 1.06.2002 г.

³⁹¹ Решение от 12.02.2003 г. на Софийски районен съд, Наказателна колегия, 11 състав по н.а.х.д. № 6757/2002 г.) Решение от 24.02.2004 г. на Софийски градски съд, Наказателна колегия, VIII касационен състав по к.н.а.х.д. № 1458/2003 г.

³⁹² Определение №11120 от 9.12.2002 г. на ВАС, V отделение по административно дело № 6298/2002 г. ВАС, Петчленен състав с Определение № 3770 от 15.04.2003 г. административно дело № 252/2003 г. потвърждава определението на първоинстанционния състав на съда.

СЕМ на редовни свои заседания, проведени на 7. 11. 2002 г., 14.11.2002 г. и 21.11.2002 г., разглежда и обсъжда резултатите от извършено наблюдение на програма «Канал 1» на Българската национална телевизия. Регулаторът провежда двумесечен мониторинг (през месеците август – септември) на програма КАНАЛ 1, разпространявана от БНТ. Надзорният орган приема решение, с което:

1. Указва на Българската национална телевизия да спазва точно законовите изисквания и условията на лицензията – т. 1. 3., чрез които се реализира ролята и функцията ѝ на национален обществен телевизионен оператор по смисъла на ЗРТ.

2. Определя едномесечен срок за изпълнение на дадените указания³⁹³.

На редовни заседания, проведени на 17.03.2003 г. и 31.03.2003 г., СЕМ разглежда и обсъжда резултатите от извършеното наблюдение на програма Канал 1 на БНТ. Провежда мониторинг за съответствието на предаването «Всяка неделя», излъчено на 02.03.2003 г. по програма КАНАЛ 1, с чл. 47, ал. 2 от ЗРТ.

В указания срок постъпва писмо от БНТ, в което се навеждат доводи за това, че «средствата за масова информация са свободни и не подлежат на цензура», че искането на «обяснения от ръководството на независим телевизионен оператор за съдържанието на предаванията ... представлява намеса по отношение автономията на БНТ». Оспорва се квалификацията на предаването «Всяка неделя» като актуално-публицистично с политическа тематика.

Постъпилите възражения не се споделят от СЕМ. Според доклада на експертите в рубриката «Гореща линия» на външната продукция «Всяка неделя» по време на интервю с депутата от ХХХІХ-то Народно събрание Емил Кошлуков са представени политически теми: Закон за вероизповеданията, създаването на СДС, Клуб «6-ти април» в НДСВ, Закон за приватизацията, «танковата касета», палежът на бившия партиен дом, процесите в НДСВ и др. Наличието на актуална публицистика с политическа тематика дава основание втората част от предаването да се квалифицира като актуално-публицистична с политическа тематика. СЕМ отново издава задължителни указания³⁹⁴. Договорът с БНТ е прекратен през април 2005 г.

3. Търговската марка „Всяка неделя”

В средата на 90-те години на миналия век търговската марка на предаването престава да бъде собственост на БНТ. Тя е заявена на името на „Всяка неделя” ЕООД през 1996 г. и регистрирана през 1997 г. в клас 35 (рекламна дейност и маркетинг), клас 38 (телевизионни емисии, радиоразпространение) и клас 41 (телевизионни забавни програми, монтаж на радиотелевизионни програми)³⁹⁵.

От този момент нататък наименованието на предаването става частна собственост. Държавната телевизия губи възможността да излъчва самостоятелно рубриката. Медията си запазва обаче авторските и сродните права, които притежава върху съдържанието на аудиовизуалното произведение.

Известно време след това почти целият архив на предаването физически изчезва от сградата на „Сан Стефано” № 29. На практика понастоящем обществената телевизия не разполага с основната част от своя „Златен фонд” и не може да се разпореджа с него.

4. Архивните кадри във „Всяка неделя” и Законът за авторското право и сродните му права

Представянето на архивни кадри от фонда на БНТ в ефира на „Нова телевизия” в началото на септември 2012 г. е интересен от правна и етична гледна точка въпрос.

³⁹³ Решение № 15-00-145/21.11.2002 г.

³⁹⁴ Решение № 15-00-18/03.04.2003 г.

³⁹⁵ Регистрация № 000056354/17.03.1997 г. с валидност до 22.03.2016 г.

На основание чл. 18, ал. 7 от отменения Закон за авторското право³⁹⁶ авторското право на радиото и телевизията върху излъчваните от тях програми трае двадесет и пет години за всяко издание, звукозапис или програма, считано от 1 януари на годината, следваща годината на първата публикация. Срокът на защита на предаванията, произведени от държавната телевизия през 1979 г., е изтичал през 2005 г. Десетилетие преди това е приет сега действащият Закон за авторското право и сродните му права³⁹⁷, който сочи като носител на сродното право върху създадените от медията програми Българската национална телевизия (чл. 91 от ЗАПСП). §6, ал. 2 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗАПСП гласи, че авторските права, придобити до влизането в сила на закона, се запазват. Чл. 92 казва, че правата на радио - и телевизионните организации продължават петдесет години. Срокът започва да тече от първи януари на годината, следваща годината на първото излъчване или предаване на програмата.

За създаването на предаването „Всяка неделя” до 1993 г. организационни и финансови средства влага единствено българската държава и в този смисъл БНТ е единственият продуцент – носител на сродни права. Впоследствие договореностите между телевизията и частния продуцент на предаването се развиват в рамките на копродукция - съвместен принос. Следователно обществената телевизия продължава да бъде притежател на права върху архивните кадри, излъчвани до април 2005 г. в нейния ефир. Тяхното използване от Нова телевизия понастоящем следва да се осъществи въз основа на възмезден договор с предоставянето на съответното писмено съгласие.

Мистериозното мълчание на БНТ и ненамесата на СЕМ в този обществено значим казус поставя под съмнение спазването на основен принцип на демократичната държава – законността.

Даже да приемем, че съществува сключен възмезден договор за предоставянето на архивните кадри е любопитно каква е цената на това съгласие и дали предоставянето е осъществено по ценовата листа и съобразно разпоредбите на чл. 2, чл. 11 и чл. 17 от Правилника за набиране, съхранение, използване и продажба на материалите от телевизионния архив на БНТ.

Иначе би звучала доста нахално тезата, че продуцентските права върху интервюто с покойния театрален и киноактьор Георги Парцалев от 1989 г. или с Н. В. Цар Симеон II от 1990 г. не принадлежат на БНТ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Уреждането на авторските и продуцентски права върху архивните кадри на БНТ относно предаването „Всяка неделя”, използвани и излъчвани от „Нова телевизия”, е поредната малка стъпка от дългия път на гражданското общество в усилието му да надделее да съхрани държавността във времена на произвол и беззаконие.

³⁹⁶ Обн., Изв., бр. 92 от 16.11.1951 г., отм., бр. 56 от 29.06.1993 г.

³⁹⁷ Обн., ДВ, бр. 56 от 29.06.1993 г., в сила от 1.08.1993 г.